

A Pray-kódex egy helyének megfejtése

A Pray-kódex 12. lapján, ahol a húsvét-jegyzék befejeződik, egykorú kéz az üresen maradt helyre egy (a szentföld felszabadításáért mondandó) könyörgést írt be, ez alá pedig egy Mária-officium vázlatát jegyezte oda egy másik kéz. A szövegíró Mária-officium voltát már Kűhár Flóris megállapította, de pontosabb megjelölését, elolvasását nem végezte el: „... kibetűzni nehéz, átírva még nincsen” – írta.¹ Radó Polikárp is csak Kűhárnak ezt a megállapítását vette át, a szöveg elemzésére nem tért ki.²

A nehezen olvasható textus néhány könnyebben kibetűzhető részletéből nem nehéz megállapítani, hogy a későbbi oly divatos óráskönyvekből és a breviáriumok függelékében közölt Mária-officiumokból ismert szövegekkel van dolgunk. Sőt, az is kiderül, hogy szövegünk nem más, mint az ádventi és karácsonyi időre való officium, nevezetesen az éjjelre való matutinum és a hajnali laudes vázlata. Az esztergomi Breviárium hasonló jellegű officiumaival meg-egyezik például mind a hat lekcio, olvasmány, s a többi kisebb szövegeknek is mindnek megtalálható a megfelelője, de jobbára más elrendezésben.³

Itt adjuk a bejegyzésnek a breviárium szövegei segítségével megfejtett olvasatát, majd irodalomtörténeti vonatkozásaira térünk ki. A rövidítéseket zárójelben oldjuk fel, ugyancsak zárójelben közlünk néhány szükséges megjelölést.

(In)vitator(ium): Ave maria. (Antifóna): Missus est Gabriel angelus a deo in civit(atem) nazaret ad virginem desponsatam viro cui nomen erat ioseph. v(ersiculus): specie tua... kirie, chr(iste), k(irie). diffusa est gratia. Jube Domine...

(Lectio I.) Proferam vobis de ystoria veteris testamenti necessarium exemplum contra perfidiam iudeorum quomodo sonuit auribus nostris. dominus sancto moysi precepit de singulis tribubus virgas afferri. allateque sunt duodecim virge, inter quas etiam una(?)erat que aaron fuerat sacerdotis, (positeque?) sunt a sancto moyse in tabernaculo testimonii. virga aaron post alterum diem invenitur produxisse flores et frondes ac peperisse nuces. T(u autem...) Missus est G(abriel) (V(ersiculus): Ave...

(Lectio II:) Virga illa aaron unde agebamus virgo Maria fuit: que nobis christum verum sacerdotem concepit et peperit. de quo david cecinit dicens tu es sacerdos in eternum secundum ordinem melchisedech. In superiore versu namque dixerat: virgam virtutis tue emit tet dominus ex syon. et isayas propheta apertius sanctam mariam designat dicens: exiet virga de radice yesse et flos de radice eius ascendet et requiescendet et requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientie et intellectus, spiritus scientie et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini. R(esponsorium): Ave maria... (versiculus): quomodo fiet istud...

(Lectio III:) Quod autem hec virga nuces produxit, imago dominici corporis fuit. nux enim in suo corpore primam habet substancie unionem: corium, testam et nucleum. In corio caro, in testa ossa, in nucleo interiore anima comparatur. in corio nuxis carnem significat salvatoris, quem habuit in se asperitatem vel amaritudinem passionis. in nucleo interiore declaratur dulcedo deitatis qui tribuit pastum et luminis subministrat officium. In testa lignum interferens ligni interpositione sociavit. dicente apostolo: quum ipse per sanguinem crucis pacificavit omnia que in celis et que in terris sunt, Jesus Christus dominus noster. (Responsorium:) Suscipe verbum... In laudibus (antiphona): Angelus Gabriel dixit marie ecce concipies et paries filium cuius nomen erit jesus. (Psalmus:) Dominus regnavit... Ymnus: Beata mater munere... A(ntiphona ad Benedictus) Spiritus sanctus in te descendet Maria. Benedictus...

¹ KÜHÁR FLÓRIS: Mária-tiszteletünk a XI. és XII. század hazai liturgiájában. Bp. 1939. 19.

² RADÓ POLIKÁRP: Libri liturgici manu scripti bibliothecarum Hungariæ. Bp. 1947. 33.

³ Breviárium Strigoniense. 1515. (RMK III. 206.) 393–396.

(Karácsonyi időre való officium:) In(vitatorium:) de nativitate Domini: Christus natus est nobis. A(ntiphona:) Virgo dei genitrix, quem totus non capit orbis in tua se clausit viscera factus homo, vera fide genitus purgavit crimina mundi et tibi virginitas inviolata mansit. (Psalmus:) celi enarrant... A(ntiphona:) Homo natus est in ea et ipse fundavit eam altissimus. (Psalmus:) Fundamenta eius V(ersiculus:) Speciosa... Ki(rie), Ch(riste), Ki(rie), Pater... Et ne... V(ersiculus) Gaude maria... Jube Domine... Alma...

(Lectio I:) Natus est nobis fratres ex maria virgine dei filius, ut germane carnis nostre conceptione productus creato a se homini et pietatem paternam et fraternum largiretur affectum. et natus sane ab intacta est femina ut hominem testaretur partus humanus, et deum probaret eterna virginitas. Tu autem... Sancta et immaculata... v(ersiculus):Benedicta...

(Lectio II:) Quod autem mystico conceptu mundum visitare dignatus est dei filius, nostre hoc salutis necessitas flagitabat, nimirum ut celestis tandem generatio repararet, quod nativitas terrena perdiderat. Tu autem... Continet in gremio celum terramque regentem virgo dei genitrix, proceres comitantur eriles, per quos orbis ovans christo sub principe pollet. v(ersiculus:) Maternis vehitur qui matrem vexuerat (!) ulnis, angelici proceres quem stipant agmine fido. Per quos...

(Lectio III:) Cum ergo Christus natus predicatur de femina dum iacere contentus est in presepio, dum lacrimosis concrepat vagitibus, dum maternis lactatur uberibus, per hec fratres advertite eum ut hominem infirma pro infirmis pertulisse, et ut deum exercuisse celestem (potentiam) Tu... Nesciens... V(ersiculus): Domus... laudes: o admirabile... Capitulum: Charissime... a(ntiphona:) Glorificamus.

Érdekes a szöveg irodalomtörténeti vonatkozása. Közismert tény, hogy a Festetich-kódex is Mária-officium fordítása, s annak is van ádventi és karácsonyi része. Nos, a Festetich-kódex vonatkozó szövegei közt jórészen megtaláljuk az itt közölteket, magyarra fordítva természetesen és az apróbb részeket más elrendezésben. *A hat lekción kívül megegyezik:*

Pray-kódex

Festetich-kódex

Proferam vobis...	Ky mondok neekthek... (234. l.)
Virga illa aaron...	Aaz aaronnak wezzeye... (238. l.)
Natus est nobis...	Zyletewt neekewnk... (319. l.)
Quod autem mystico...	Hogy kedygh ees thytkon... (321. l.)
Cum ergo christus...	Mykor azerth christos... (323. l.)

A rövidebb szövegek egyezései sorban:

Missus est Gabriel...	Kyldeteh gabriel angyal... (325. l.)
Ave Maria... Quomodo fiet...	Idvezlegy maria... Mykeepen leezen eez (237. l.)
Suscipe verbum...	Fogady ygeet... (240. l.)
Christus natus est nobis...	Christus zyletewth neekewnk... (312. l.)
Sancta et immaculata...	Zenth ees zepletelen zyessesgeh... (322. l.)
Benedicta...	Aldoth the... (322. l.)
Continet in gremio...	Tarth eeleben... (329. l.)
Nesciens...	Nem thwdwan... (324. l.)
O admirabile...	O chwdaalatos... (327. l.)
Carissime, apparuit...	Jeleneek... (327. l.)

Ismét egy bizonyíték arra, hogy kódexeink szövegei sokszor milyen régi gyökerekre nyúlnak vissza és évszázados gyakorlatot örökítenek meg.

Szabó Flóris

Balassi Bálint szívalmazó szavairól

Úgy gondolom, hogy Balassi Bálint bizonytalan írású és homályos értelmű szívalmazó szava — *ficha, fita?* — helyesen *fikának* olvasandó, (tehát semmi köze sincs a „fitos, fintor” szavakhoz, ahogy Eckhardt Sándor véli.)¹

¹ ItK 1966. 157–158.